

Kmetijske in rokodelske Novice.

Na svitlobo dane od c. k. krajske kmetijske družbe.

Tečaj V.

V sredo 20. kozoperska 1847.

List 42.

Nedolžnim.

(Iz pétiga zvezka »Krajske Čbelice«.) *)

Lej, deklica preljuba, mila,
De boš veselje vedno pila,
Poslušaj dobro nauk moj:
Se k' vraga zapeljivcov boj!

Ljubó pojoči v logih tiči,
Od zarje pozlačeni griči,
Cvetlic dušecih pisan' cvét
V raj stavijo nedolžnim svét.

Dokler nedolžna boš ostala,
Ko angelji boš mirno spala,
Zibale sanje te sladké,
V veselji plavalo sercé.

Nedolžnost paradiz je pravi,
Premili Bog vse vanj postavi —
Stanuješ tamkej vekomaj;
Zmotiti kači se ne daj!

Drevesce vsako bo zeléno
So cvetjem, sadjem obložéno
Ti povzdigavalo duhá
Prot' stvarniku zemljé, nebá!

Alj kdor spoznanja sad okusi,
Si svét, veselje sam ognusi,
Se 'z paradiza prepodi —
Pred njim mir, pokoj pobeži!

M. Kastelic.

Kakó sadje shraniti.

(Konec.)

Potem ko je bilo v sušivnici posušeno sadje dobro ohlajeno, se mora v suhim in sapnim ali luftnim kraji v snažnih lesenih posodah shraniti, nikdar pa v zaduhle shrambe ali močirne kleti ali keldre spravljati, kér suho sadje vse bližnje svapi na se potegne, in slast zgubi, ali pa se clo skazi. Lepo posušeno in dobro spravljeno sadje se da pet do sedem let hraniti. Če pa pridejo želce vanj, ali če dober okus zgubi, ga je treba v sušivnici presušiti, de se zopet zboljša.

Na švajcarskim z žlahnimi jabelki in hruškami tudi takóle ravnajo: Vzamejo nalaš v ta namen narejen nov sod, kteriga so pa z vrelim krompam dobro umili, ali pa čeden vinsk sod; mu odbijejo eno dno, in ga postavijo na drugo dno, de tako pokoncu stoji. To dno potresejo zdej s kimmelnam ali janežem, in na to položé eno versto nar lepših zbranih jabelk ali hrušk, takó de na muhah (Kelch) tikama ležé, pa ne pretesno natlačene. —

*) S to pesmico, ki so jo nam mnogo spoštovani izdatelj »krajske čbelice« za natis v Novice poslali, nam je tedej pét zvezek obljubljen, kteriga že davnej pričakujemo. Pridi, pridí, ljuba čbelica! — še več ko poprej boš zdej bravcov našla,
Vredništvo.

Na prvo versto ali lego jabelk ali hrušk potresejo zopet nekoliko kimmelna ali janeža, in na to položé novo versto sadja. Takó ravnajo, de je ves sod takó napoljen, de pri verhu le za pol čevlja prostora ostane; zdej potresejo še kake periša janeža po zgornji legi, na katero položé poprej proč vzeto dno (ktero je krog in krog toliko odrezano, de se lahko na sadje položi), in na ta pokrov položé težák kamen. Potem vlijejo toliko čiste (studenčne) vode, de pokrov za en palec visoko čez in čez v vodi stoji. V nekih dneh popije sadje vso vodo, in potem sé je zopet toliko na sod vlije, de voda zmirej čez in čez stoji in sicer en palec visoko nad pokrovom.

Ko je 4 ali 6 tednov pretéklo, je sadje za jed kaj dobro, in takó se da do Velike noči ali clo do Binkušť ohraniti, če se je le vselej, kadar se je kaj sadja vùn vzélo, zopet dobro pokrilo, in po tem takim zraka in merzline obvarovalo. Vode pa ne sme nikoli več kakor za en palec visoko, nad pokrovom stati. Če je je premalo nad pokrovom, pride zrak do sadja in ga spridi, de se kisati začné. Ravno to bi se tudi prigodilo, če bi kamen zadošti težák ne bil, de bi sadja dovolj skupej ne tišal. Berž ko sadje v vodi plava, začné černo prihajati in gnjiti.

Po ti švajcarski šegi shranjeno sadje — se vé de le žlahne jabelka in hruške tako shranjenje zaslužijo — je neizrečeno dobriga okusa, in je posebno za bolnike velike hvale vredna jed. Po janežu dobí tako sadje posebno slasten okus; pa tudi brez njega se da dolgo dobro ohraniti.

Gnjilčni krompir živini ni škodljiv.

Mnoge skušnje so tudi pri nas poterdile, de gnjilčni krompir, še s kako drugo pičo namešan, živini ni škodljiv. Ravno to poterdijo tudi skušnje po Nemškim in Francoskim storjene, od kterih smo v živinozdravilskim časopisu (Repertorium der Thierheilkunde von Prof. Hering in Stuttgart) tóle brali:

»Po navadnih mislih, de gnjila piča sploh živini ne tekne, so nekteri zató tudi gnjilčni krompir overgli, in rékli, de se ne sme ne govedam, ne pre-

šičam dajati. Tega prepričati se, smo tukaj v Štutgardu nalaš skušnje z gnjilim krompirjem delj časa narejali in živino z njim pitali, pa nikdar nismo vidili, de bi ji bil škodljiv bil. To so tudi drugej narejene skušnje poterdile. Tolikanj bolj nas je tedej tudi oznanilo iz Lionskiga (francoskiga) živinozdravilskiga učiliša razveselilo, ktero je naše skušnje zastran neškodljivosti taciga krompirja popolnoma poterdilo. Goveda, prasci in konji so jedli gnjilčni krompir — brez vse škode. Veliko kmetovavcov bi lahko z imenam povedali, ki so kravam očitno gnjil krompir dajali, brez de bi bil mléku ali pa sicer živini kaj škodoval. Nekteri so clo prešiče s popolnoma gnjilim krompirjem pitali in jih práv lepo odebelili.“

Mi oznanimo pričjoče skušnje svojim bravam, ne ravno de bi jim svetovali, živini samo gnjiliga krompirja dajati, ampak jim gotove skušnje povedati, po kterih se ni bati, če se živini med drugo pičo tudi nekoliko nagnjitiga krompirja daje. Dr. Bleiweis.

Ribja mast zoper mravljé.

Pod napisam „imenitnost ribje masti za vertnarje“ sim bral undan v Dunajskih Novicah, kakor pravijo, gotovo pomoč, mravljé od drevés in zeliš odgnati. Kupčevavec, ki je to na znanje dal, pravi, de se mu je ta koristna in velike hvale vredna najdba ne zdavnej primerila. Njegove shrambe blaga so bile namreč naglamlama od neizrečeno veliko mravljá obiskane, le v eni shrambi jih ni bilo, in to sicer, kakor se je skazalo, zavolj eniga soda ribje masti, kteri je v ti shrambi stal. Prepričati se: ali ribja mast mravljé tudi od družih reči odverne, je v svojim vertu neke kapljice ribje masti na zeliša in drevesca, ki so bile polne tega merčesa, kanil, in glejte! v malo urah so bile zeliša in drevesca popolnoma očejene te živali. — —1.

Prošnja farmanov do sojiga fajmoštra.

(Dalje.)

b) Pa kakor obilna je ljubezin v uterjenji lastne sreče, tokó bogata je tudi v podeljenji ptuje. Tudi tó lahko iz nje natore ali lastnost spoznamo. Ljubezin namreč je po soji natori pred vsim pravična, to je, nobenimu nič hudiga in krivičniga ne želí in ne stori: tedej nobeniga ne sovraži, nobeniga ne zaničuje, nobeniga ne zapelje, nobenimu nič po sili ne vzame, nobeniga ne goljufá, nobeniga pokrivim ne razžali, nobeniga ne opravlja, nobeniga ne zatíra, nobeniga ne poškodje i. t. d. Koliko tedej že po ti plati k sreči bližnjiga pripomore, kér nobeniga v njegovu sreči ne moti in ne zadržuje! — Pa še obilniši je nje pomoček k sreči bližnjiga po drugi nje poglavitni lastnosti, namreč: milosti ali dobrotljivosti. Zakaj ljubezin ni še s tem dovoljna, de le nobenimu nič hudiga ne želí in ne stori; ampak ona je tudi milostljiva ali dobrotljiva, to je, vsim vse dobro hoče in stori. Ona je pripravljena vsim postreči, vsim pristopiti, vse podpirati, vsim pomagati, vsim vse storiti, kar in kolikor se po pameti od nje želeti zamore. — O milost, o dobrotljivost! — so tukej soj glas povzdignili — o ti kraljica in virnica vsih dobrih djanj in čednost! ti jedro in edino znamnje prave bratovske ljubezni! ti porodnica in uterdnica vse nar boljši in nar večí sreče! Oj, ti si kakor tiha reka, ktera, koder teče, vse bregove s cvetjem kinči! Ti si, ko svitla zvezda, ki támno noč popotnikom razsvitla! Ti si ko angelj mili z nebes poslan, de revnim pot življenja glajštaš in solzé terpijočim brišeš! Ti materno razklenješ sojo

roko, in sprejmeš uboge sirote; ti hraberno soj škit povzdigneš, de varuješ vdovo zapušeno. Ti lomiš soj kruh lačnim, ti žejnim korec podaš zastonj; ti milo ogerneš naziga, in ptujca sprejmeš kakor brata; ti s kalnimi očmi sloniš pri postelji bolnika, ter mu pot s čéla brišeš; ti skažeš usmiljenje jetnikam in mértve spremljaš h grobu! Ti učiš modrost nevedne in dajaš dober svét dvomjočim; ti bratovsko svariš pregrešne, in žalostne hladiš s tolažbo; ti poterpiš s krivičnim, in roko milo k spravi pomoliš sovražnim; ti molíš in prosiš za vse žive in mertve! — Oh celo pot od perve luči tje do groba nas z dobrotami spremljaš; ja tudi še v grobu ljubih rajneih ne pozabiš, in v znamnje soje viteške ljubezni jim spomnike staviš, kterih tudi zob prihodnjih časov strefi ni v stanú. O ti nar milši in nar bogatši mati vse blagosti — in sreče, oh de bi ti obilniši med nami kraljevala!! Tukej so se, ko zadnje besede še niso polovice zrekli, na enkrat kakor blisk k sojimu pisavniku nazaj obernili, in tamkej delali, kakor de bi nekakih bukev iskali; tode eni zmed nas, ki so blizo okna stali, (oh naj nezamerijo, de vse tokó odkritoserčno povém) so vidili, de jim je debela solza na bukve padla. —

(Dalje sledí.)

Spomín na otročje léta.

Prijetno je se spomniti, kakó smo z brati, sestrami in s sosedovimi otroci se v otročjih létih igrali, skakali, kramljali in še tudi marsikako pesmico zapeli, ki sami nismo vedli: kaj de poméni. Večkrat sim se že ene take pesmice spomnil, posebno, kér mi je bila, akoravno nisim vedil, kaj de za práv poméni, práv ljuba. Ne zamirite, vam jo bom zapel, potem pa razložil, kakor jo zdaj razumem. Za Krajnca mislim ni takó prazna, kakor bi kdo pri pervim zaslišanju mislil, kér nam s prostimi besedami obertništvo in rokodelstvo starih časov razodene. Takóle se glasi:

Pojdem v Iblano po podgano, — v Loko po moko, — v Krajnj po panj, — v Teržič po mešič, — v Kamnik po pihavnik, — v Smelednik po sklednik, — na Verhniko po perhniko, — v Idrijo po rudarijo, — v Železnike po žebelnike, — v Celjovec po ponovec, — v Terst po perst, — v Reko po mléko i. t. d.

Kdo pač vé, koliko je ta pesmica, ktera je sploh znana, stara in kdo jo je zložil? Zdi se mi, de so jo naši spredniki imeli za oznanilo: kje, v kterim kraji ali mestu se ta ali ta reč prodája ali kupuje, in to je bilo potrebno, kjer večidel zavoljo pomanjkanja potov ali očitnih oznanil ljudjé križem dežele niso lahko zvedli, kje se to ali to kupuje ali prodaja.

Takó je bila Iblana (Ljubljana), poprej Emona, staro glavno mesto dežele, polna ljudi, rokodelcov, kupcov, na cesti med Dunajem in Terstam, med Gorenskimi in Dolenskimi. Tù se je, kakor zdej, vse prodalo; zató pravi pesem „pojdem po podgano,“ — podgano imeti se pa pravi polno mošnjo denarjev imeti, torej: kar imam na prodaj, v Iblano ponesem, bom za gotov denar prodal. —

Loka stoji v sovodji (med vodama) Sore in Poljanšice. Ti vodi ste dosti deréči in takó močni, de mline ženete, pa ne preveliki, kakor Sava, de bi ju ne bilo moč prejeziti. Okrog Loke mislim je še nekaj stariga polja; ne delječ proč je veliko Sorško polje in tudi Krajnj z lepim, gotovo starim poljem, le dve uri od Loke. Krajnci! če mi ne véste práv dobro spričati, de je vaš mlin na Savi zares práv star, mi le verjemite, de so naši spredniki, predin so široko in deréčo Savo prejezili, v Loko v mlin nosili, in Ločani so prej kot vi spod svojih kamnov moko prodajali. V dostokrat suhim